

formacije o Mongolima (50—53) i kratka crtica o njegovu pratiocu Benediktu Poljaku, kao i njegov vrlo kratak izvještaj (54—57). Slijedi prijevod »Povijesti Mongola koje nazivamo i Tatarima« s vrlo dobrim komentarom, koji u znatnoj mjeri olakšava razumijevanje teksta. Na kraju je pismo mongolskog kana papi (107).

I. Erceg, Pomorsko-trgovinske veze jadranskih i mediteranskih luka s Trstom (1771), 109—150, + Prilog: Građa za pomorsko-trgovinske veze jadranskih i mediteranskih luka s Trstom (1771. godine), 151—231, objavljuje rukopis izrađen u »Cesarea reg.a suprema Intendenza commerciale per la provincia mercantile del Litorale in Trieste (Ufficio doganale e sanitaria)« koji se danas nalazi u ostavštini grofa Karla Zinzendorfa u Beču, Haus-, Hof- und Staatsarchiv. To je popis brodova koji su uplovili u Trst 1771. po mjesecima i danima s oznakom vrste broda, zastave kojoj pripadaju, luke iz koje dolaze, imenom vlasnika ili kapetana, te količinom i vrstom robe. Erceg ističe važnost takva, inače za XVIII st. rijetka, brojačnog popisa za razne discipline osim za čisto gospodarsku povijest. Građi prethodi opsežan analitički uvod, s brojnim preglednim tablicama u kojima su izdvojeni i raščlanjeni podaci. No kad se već uložio znatan trud da se oni grupiraju, trebalo je učiniti te podatke svakako još upotrebljivijim tako da se, ako se već ne izračuna cjelokupni opseg ulaska pojedin.h proizvoda, barem objasne mjere koje se u izvoru spominju. Predradnje za eventualno preračunavanje mjera smatram da su u bitnijim crtama ipak već date u historiografiji, pa ih je trebalo samo primijeniti. Ovako zaključci analize ostaju suviše općeniti i krnji. Šteta je da tekstu nije dodana pregledna karta koja bi povećala vrijednost rada.

Mladen Švab

RADOVI INSTITUTA (CENTRA) JAZU U ZADRU XX—XXI, 1973—74.

Za srednjovjekovnu povijest Zadra u ova dva sveska svakako je najzanimljiviji rad: »Ženska osobna imena i hrvatski udio u etnosimbiotskim procesima u Zadru do kraja XII stoljeća« (XXI, 291—337) iz pera Vesne Jakić-Cestarić, koja je tu pokazala kako se i po ženskoj liniji preobražavala romanska gradska obitelj u Zadru do XII st., kada je u gradu već prevladala hrvatska narodnosna komponenta.

Stjepan Antoljak, »Heretici« u srednjovjekovnom Zadru i njegovoj okolici (XXI, 7—27), dolazi do zaključka da u Zadru nije bilo patarenskog pokreta, nego da su se javljali pojedinci, koje su crkvene vlasti nazivale hereticima i koji su bili povezani s istomišljenicima u drugim dalmatinskim gradovima i u Bosni.

Isti pisac, pod naslovom »Zadarski knez Pavao Zrinski« (XX, 111—118), piše o jednom Zrinskom, koji je 1384. i 1391. bio zadarski knez, te zaključuje kako je svojim pristajanjem uz Anžuvince i Žigmunda Luksemburgovca »prvi postao čvrst temelj buduće silne političke moći i bogatstva porodice knezova Zrinskih«.

Josip Lučić, Prožimanje sela i grada u dalmatinskom pojasu u srednjem vijeku (XX, 211—226), pridonosi razumijevanju, uglavnom, dubrovačke društveno-gospodarske prošlosti.

Stjepan Krasić, Trogirani Fantin de Valle i njegova knjižnica (XX, 367—383), piše o članu hrvatske obitelji Ciprijanović (umro 1475), koji je bio članom vrhovnog crkvenog suda (Sacra Rota) i vođa diplomatskih misija u Češku, te koji je svoju knjižnicu ostavio dominikanskom samostanu na Čiovu.

Marijan Grgić, Kalendar zadarske stolne crkve iz 15. stoljeća (XX, 119—174), analizira fragmentarno sačuvani kalendar zadarske provenijencije u Histo-rijskom arhivu JAZU u Zagrebu, datira ga između 1480. i 1490, te ističe njegovo značenje za datiranje dokumenata iz zadarskog kraja.

Šefik Bešliagić, Stećci i neki njima slični nadgrobnici u okolini Zadra (XXI, 57—89), vezuje te spomenike uz domaću tradiciju i uz migracije pučanstva iz Bosne i Hercegovine do XVII stoljeća.

O granici između Turaka i Mlečana u hrvatskim zemljama do kraja Kandij-skog rata piše Seid M. Traljić, Tursko-mletačke granice u Dalmaciji u XVI i XVII stoljeću (XX, 447—458),

O povijesti XIX st. pišu ovi suradnici:

Kosta Milutinović, Srbi ilirci u Zadru (XX, 179—188), piše nepotpuno i jednostrano o Božidaru Petranoviću i Đorđu Nikolajeviću.

Vjekoslav Maštrović, Osnivanje Ilirske čitaonice u Zadru 1847. i 1848. god. s osvrtom na Zadarsku čitaonicu iz 1807. god. (XXI, 29—55), ispituje povijest čitaonice u Zadru kao oblika modernoga društvenog života u Hrvatskoj.

Ivo Perić, Preporodni tokovi u dalmatinskom školstvu (XXI, 91—131), obuhvaća razdoblje od 1865. do 1870.

Benedikta Zelić-Bučan, Još iz ostavštine Mihovila Pavlinovića (XXI, 157—196), objavljuje građu iz serija Tuđa pisma i Članci, bilješke i drugi spisi u splitskom Historijskom arhivu, koja će pridonijeti boljem poznavanju ne samo Pavlinovićeve djelovanja i veza, nego i nekih drugih njegovih suvremenika (K. Vojnović, J. J. Strossmayer, M. Ožegović i dr.).

Josip Kupek, Gospodarske i kulturne prilike u Dalmaciji krajem trećeg decenija XIX stoljeća (XX, 227—245), prepričava izvješće dvorskog savjetnika Josepha von Flösch, koji je 1827. proputovao zemljom.

Gospodarskog značaja su i prinosi: Roman Jelić, Sporovi oko ribolova u Kornatskom otočju (XX, 269—302); Petar Starešina, Kolonat na Silbi (XX, 323—341). Zanimljivi su i podaci koje priopćuje Ivan Pederin, Austrijski putopisci prema Hrvatima Dalmacije s obzirom na ratove 1797—1814., 1848., 1859. i 1866. godine (XXI, 197—215).

Zasebnu skupinu lokalna značenja čine ovi prinosi: Roman Jelić, Selo Čakavci [danas Jovići; T. M.] i knezovi Markovići od roda Šubića (XXI, 147—155); Seid M. Traljić, Izvoz drva preko Obrovca krajem XVI stoljeća (XXI, 261—269); Šime Peričić, Zadrani Grgur Stratico (1736—1806), XXI, 271—289; V. Maštrović, Upravni položaj Lošinja i Cresa iza pada Mletačke Republike i stanje njihova brodarstva nakon toga (XX, 247—258); Radojica F. Barbalić, Prijedlog uspostave pomorske rasvjete prilazu luke Mali Lošinj (XX, 259—268).

O predratnoj povijesti pišu Š. Peričić, Prilog poznavanju talijanske okupacije Dalmacije od 1918. do 1923. godine (XX, 7—48), koji daje pregled tijeka okupacije, hrvatskog nezadovoljstva, okupatorskog nasilja, nazadovanja gospodarstva, denacionalizacije, otpora i prestanka okupacije, i R. Jelić, Potalijančivanje hrvatskih prezimena u Zadru za vrijeme fašizma (XX, 49—109), koji uz komentar o nasilnom potalijančivanju Hrvata prilaže listu s 936 prezimena koja su Talijani promijenili u talijanski oblik od 1927. do 1943.

Usamljen je rad Borisa Jurića, Presjek kroz privrednu problematiku zadarskog područja (XX, 459—482).

U arheološku skupinu idu ovi radovi: Boris Ilaković, Brončane svjetiljke iz Arheološkog muzeja u Zadru (XX, 385—412); Aleksandar Stipčević, Jesu li ilirski brodovi imali pulene u obliku zmije? (XX, 413—418); Zdenko Brusić, Privlaka kod Zadra, arheološko-topografski podaci (XX, 419—446).

Književno-lingvističku skupinu tvore ovi prinosi: Jakša Ravlić, Lovro Si-tović i narodna pjesma (XX, 189—211), piše o franjevcu (Ljubuški, 1682 — Šibenik, 1729) i piscu (*List nauka hrstjanskog, Grammatica Latino-illyrica* i *Pisna od Pakla*, koja je u sažetku krivo prevedena kao Pisma-Letters; tu je i mjesto smrti Split!) i daje svoju interpretaciju toga pjesničkog djela; Žarko Muljačić, »Otello ossia lo Slavo« Carla Federicija (XX, 359—366), analizira dramu s početka XIX st. kao prinos hrvatsko-talijanskim književnim vezama; Stijepo Obad, Službeno mišljenje

o grafiji u Dalmaciji sredinom četrdesetih godina XIX stoljeća (XXI, 133—142), i Zlatko Vince, Različiti pogledi na hrvatski književni jezik XIX stoljeća (XX, 343—357), koji sažima svoje istraživanje o hrvatskom jeziku u prošlom stoljeću.

Kruno Prijatelj, Skulpture mletačkog kipara Alvisea Tagliapietra u Zadru (XX, 175—178), piše o tom kiparu iz XVIII st. a Ladislav Šaban o »Doprinosu trojice Moscatella orguljarstvu Dalmacije« (XXI, 217—260).

Nekrolog »Glagoljaš Vladislav Cvitanović — znanstveni istraživač svoga kraja«, s bibliografijom, napisao je Vjekoslav Maštrović (XX, 483—487). On je također sastavio »Bibliografski prikaz knjiga (1954—1974) i rasprava (1966—1974) izdanih od Instituta za historijske znanosti Jugoslavenske akademije u Zadru« (XXI, 339—360).

Trpimir Macan

IZ STAROG I NOVOG ZAGREBA V

Izd. Muzeja grada Zagreba, 1974 (tiskano 1975).

A. Horvat, Osvrt na probleme oko kamene okrunjene glave u Povijesnom muzeju Hrvatske u Zagrebu (7—12), nakon kritičkog pretresa literature datira skulpturu na sam prijelaz XIV u XV st., dok se do sada datirala od XIII do XV st., te je dovodi uspoređivanjem stilskih osobina (v. sl. 2—4) u vezu s praškim Parlerovm krugom, tj. smatra da je autor te glave poznao njihov rad. Iako odriče da glava predstavlja mađarskog kralja sv. Stjepana, ipak »ne isključuje tu mogućnost«. Očit je nedostatak adekvatnog poredbenog materijala koji bi omogućio sigurnije datiranje i atribuiranje glave.

I. Bach, Zlatari Zagreba u XVII stoljeću (13—25), poslije kraćeg uvoda o prilikama i promjenama u Zagrebu u tom stoljeću, daje pregled tamošnjeg razvoja zlatarstva koje je usko povezano sa zlatarima čitave Ugarske, pa čak i šire, što autor pokazuje na primjerima. Popis zlatara Gradeca s vijestima koje se temelje uglavnom na tiskanim vrelima¹ i zlatara zagrebačkog Kaptola čini drugi dio radnje. U bilješkama se očituje autorovo veoma iscrpno poznavanje problematike zlatarstva u okviru kojeg se ističu njegovi radovi o toj grani umjetničkog obrta na našem području.

F. Buntak, Izgledi i razvitak središta Zagreba u dva barokna stoljeća (27—50), obrađuje na temelju neobjelodanjene arhivske građe dio današnjeg Trga Republike i Ilicu do Frankopanske ulice, koliko su mu to dopuštali izvori koje nije u cijelosti iskoristio, što i sam ističe (35). Iz pregleda vlasnika nekretnina na tom području vidi se da su to bili gotovo bez izuzetka ugledniji građani, funkcionari grada i plemići.

L. Dobronić, Zagrebački graditelji i građevinski ceh u XVIII stoljeću (51—72), pokušava ustanoviti na osnovu objavljenih i neobjavljenih vrela barem imena graditelja Zagreba u vrijeme intenzivnog prijelaza s drveta na trajnije materijale. Uspijeva utvrditi imena 14 graditelja u prvoj polovini stoljeća, od kojih čak 8 ima oznaku »Kranjac«, a među njima se ističe Matija Leonhart, jedan od inicijatora za osnivanje ceha 1741/42, pravila kojeg donosi u cijelosti. Vrlo minucioznom potragom uspjelo joj je ući u trag nekim izvedbama spomenutog majstora — vila Malin i neki drugi objekti — te osvjetliti njegov položaj u gradskoj upravi. Za većinu majstora iz čitavog stoljeća, naročito iz druge polovine prije pojave Eithera, poznata su samo imena iz knjiga umrlih župe sv. Marka.

¹ U bilj. 9. str. 16. potkrala se greška, vjerojatno posljedica neažuriranja teksta pisanog očito prije više godina što nije dovoljno jasno istaknuto u uvodu zbornika, da je stari gradski arhiv Zagreba pohranjen u Državnom arhivu Hrvatske. To danas nije točno jer se on nalazi već desetak godina u Historijskom arhivu u Zagrebu.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXXI—XXXII

1978—1979

Redakcijski odbor:

IVAN KAMPUŠ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
SAVEZ POVIJESNIH DRUŠTAVA HRVATSKE
ZAGREB